

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошцака
(наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Гончарук Дмитро Романович
*аспірант кафедри міжнародного, цивільного та
комерційного права Державного торговельно-
економічного університету*

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВІЙСЬКОВИХ ЦІЛЯХ

У сучасному військовому контексті штучний інтелект (ШІ) став однією з ключових технологій, що трансформують способи ведення бойових дій. Однак із зростанням можливостей ШІ виникають значні питання щодо дотримання прав людини, зокрема права на життя, конфіденційність, належний правовий процес та заборону на нелюдське чи принизливе поводження.

Метою цього дослідження є критичний аналіз впливу автономної зброї та систем прийняття рішень на права людини. Особливу увагу буде приділено рішенням Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та положенням Хартії Європейського Союзу з фундаментальних прав.

Автономна зброя (LAWS - Lethal Autonomous Weapon Systems) — це системи, що можуть виявляти, відслідковувати та знищувати цілі без безпосереднього втручання оператора в момент прийняття рішення [1]. Такі системи використовують штучний інтелект для аналізу ситуацій у режимі реального часу та прийняття рішень на основі запрограмованих алгоритмів. Окрім LAWS, військові системи прийняття рішень, що використовують ШІ, можуть функціонувати в ролі

допоміжного засобу для командного складу, забезпечуючи швидкий аналіз даних та рекомендації для прийняття стратегічних рішень [2].

Використання автономних систем ставить під сумнів питання відповідальності за порушення прав людини, особливо в контексті права на життя. Автономні системи можуть діяти з високою швидкістю, що унеможливорює негайне людське втручання, що є однією з основних вимог для дотримання принципу гуманності. Зокрема, такі системи можуть здійснювати дії, що порушують заборону на нелюдське або принизливе поводження з особами, котрі не беруть участь у бойових діях [3]. У цьому контексті ключове значення має збереження контролю людини над військовими рішеннями, що вимагає міжнародного правового регулювання.

Важливим також є питання відповідальності у випадку помилкових дій автономної системи. Якщо автономна зброя завдає шкоди цивільному населенню або порушує міжнародні гуманітарні стандарти, залишається невизначеним, хто нестиме відповідальність за ці дії — держава, яка розробила технологію, компанія-виробник, чи особи, що керують системою [4].

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїх рішеннях встановлює, що держави зобов'язані захищати право на життя навіть під час збройних конфліктів, дотримуючись принципів необхідності та пропорційності [5]. Якщо автоматизовані системи обирають цілі або вражають їх без здатності оцінити людські обставини, це може призвести до морально та етично неприпустимих ситуацій [8]. ЄСПЛ визнає заборону нелюдського та принизливого поводження

як абсолютне право, що повинно дотримуватися навіть в умовах збройного конфлікту [9]. Проте це зобов'язання не завжди можливо виконати при використанні автономної зброї, що ставить під сумнів дотримання цього права в умовах сучасних бойових дій.

Європейський Союз розробив Хартію про основоположні права, що встановлює основоположні стандарти щодо захисту прав людини в умовах цифровізації та використання передових технологій. Хартія ЄС зобов'язує держави-члени дотримуватись прав на життя, конфіденційності та права на належний правовий процес, навіть при застосуванні нових технологій у військових цілях [10]. Статті Хартії зокрема зосереджуються на збереженні людської гідності та забороні нелюдського поводження, що є критично важливими у контексті використання автономних систем, які можуть приймати життєво важливі рішення незалежно від людини.

У військовому контексті ІІІ здатний збирати та аналізувати величезну кількість даних, що може порушувати право на конфіденційність. Розвідувальні системи на основі ІІІ здатні виявляти осіб, проводити обробку їхніх персональних даних, здійснювати моніторинг пересування, що, у свою чергу, може призвести до порушення основоположних прав на захист даних та приватність [6]. Хартія ЄС з основоположних прав надає пріоритет захисту персональних даних, обмежуючи можливості їхнього збору та використання у випадках, які не відповідають законним цілям [7].

Рішення Європейського суду з прав людини та положення Хартії ЄС надають міцну основу для захисту основоположних прав, однак ці механізми були розроблені для випадків із участю людей, а не автономних систем. Більше того, недостатній рівень підзвітності і правової відповідальності за дії автономних систем створює додаткові ризики для правового регулювання в умовах збройного конфлікту [11].

Перспективним підходом є розробка спеціальної міжнародної конвенції, яка б встановлювала чіткі обмеження для використання автономної зброї, враховуючи вимоги збереження контролю людини та відповідальності за наслідки дій ШІ-систем [12]. Така конвенція має базуватися на принципах, визначених у Хартії ЄС з основоположних прав та рішеннях ЄСПЛ, що підкреслюють неприпустимість нелюдського поводження та захист права на життя.

Застосування штучного інтелекту у військових цілях, зокрема автономних систем, створює серйозні виклики для дотримання прав людини. Збереження людського контролю є критичним елементом для захисту цивільного населення, але на практиці його забезпечення часто ускладнюється [13].

Міжнародні регуляторні рамки, представлені ініціативами НАТО, ООН і ЄС, демонструють прогрес у розробці стандартів для військових ШІ-систем. Проте, сучасні регуляції є фрагментарними і не завжди враховують унікальні особливості автономних технологій. Відсутність єдиної міжнародної конвенції, яка б регулювала використання автономної зброї та військових ШІ-

систем, залишає відкритими питання щодо відповідальності та захисту прав людини [14].

Джерела:

1. United Nations Office for Disarmament Affairs. (2023). Recommendations on the Use of Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS). UNODA Reports. Retrieved from [https://www.un.org/...](https://www.un.org/)
2. European Union Agency for Fundamental Rights. (2022). Human Rights Implications of Artificial Intelligence in Military Applications. European Union Publications. Retrieved from [https://fra.europa.eu/...](https://fra.europa.eu/)
3. European Court of Human Rights. (2023). Case Law on Right to Life and Privacy in AI Applications. Strasbourg: ECHR.
4. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2022). Legal Aspects of Privacy and Human Dignity in AI. European Commission Official Documents.
5. UN Convention on Certain Conventional Weapons (CCW). (2023). Annual Report on Lethal Autonomous Weapons and Human Rights. Retrieved from [https://www.un.org/...](https://www.un.org/)
6. Smith, L., & Garcia, P. (2023). Accountability and Human Control in AI-Driven Military Technologies. *International Journal of Human Rights*, 28(1), 45-67.
7. Brown, K., & Yang, H. (2022). Autonomous Weapons and Human Rights: Challenges for International Law. *Journal of Armed Conflict Studies*, 17(2), 101-120.
8. United Nations Human Rights Council. (2023). Report on Privacy Rights in the Age of Artificial Intelligence. UNHRC Reports. Retrieved from [https://www.ohchr.org/...](https://www.ohchr.org/)
9. International Committee of the Red Cross. (2022). Ethical and Legal Issues in the Use of Autonomous

Weapons. ICRC Reports. Retrieved from [https://www.icrc.org/...](https://www.icrc.org/)

10. Organization for Security and Co-operation in Europe. (2023). AI and Human Rights in Conflict Zones. OSCE Reports. Retrieved from [https://www.osce.org/...](https://www.osce.org/)

11. Langford, M., & Zhou, F. (2023). Legal Accountability for Autonomous Systems in Military Operations. *Human Rights Journal*, 48(4), 309-327.

12. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2022). *Ethics of Artificial Intelligence: Military Applications and Human Rights*. UNESCO Publications.

13. United Nations Security Council. (2023). Resolution on Autonomous Weapons and Human Rights Protection. Retrieved from [https://www.un.org/securitycouncil/...](https://www.un.org/securitycouncil/)

14. Schmitt, M. N., & Thiel, B. (2022). Autonomous Systems and International Humanitarian Law: The Need for Regulation. *Military Law Review*, 52(3), 215-234.

Ключові слова: ЄСПЛ, штучний інтелект, автономна зброя, Хартія Європейського Союзу про основні права.

Науковий керівник: доцент, к.ю.н.
Мельниченко Н.О.

ГОНЧАРУК Д.Р.

Права людини та застосування штучного інтелекту у військових цілях 249

ФАСІЙ А.В.

Міжнародні стандарти охорони та захисту права на психічне здоров'я в умовах збройних конфліктів 255

ЧЕРНЯВСЬКИЙ М.В.

Роль миротворчих операцій ООН у забезпеченні безпеки та захисті прав людини під час збройних конфліктів 263

РЕДЧЕНКО Я.О.

Проблематика використання цифрових валют в міжнародних інвестиційних арбітражах 268

ДЖЕВАГА-ТРЕТЬЯКОВА С.Ю.

Правове регулювання протидії відмиванню грошей: європейський контекст 276

Секція № 4**Регіональні механізми захисту прав людини****СУРІЛОВА О.О.**

Простір свободи, безпеки, правосуддя ЄС: двадцятип'ятирічний досвід та нові виклики 284

КАЛАШЛІНСЬКА М.В.

Досвід Любліна у захисті прав людини під час кризи біженців: поведінкові чинники 290

БІРЮКОВ Р.М.

Європол як структура обміну даними в рамках міжнародного поліцейського співробітництва в Європі 296

МІЩЕНКО І.В.

Дія права ЄС у часі: регламентація та прецедентна практика 301

СЛАВКО А.С.

Рада Європи і перехідне правосуддя: у пошуках стандартів 305

АКІМЕНКО Ю.Ю.

Розвиток економічних та соціальних прав людини у контексті функціонування внутрішнього ринку ЄС 313

БЄЛОГУБОВА О.О.

Обмежувальні заходи у зовнішній політиці ЄС у відповідь на серйозні порушення прав людини 318

ДРОНОВ В.Ю.

Право на повагу до приватного та сімейного життя в африканській системі захисту прав людини 322

ВОЙТОВУСН Р.Р.

Ways to improve mechanisms for realization of state policy in the field of informational rights protection 326